

PROFESSIONAL TA'LIM MUASSASSALARIDA TARIX FANINI O'QITISHNING AHAMIYATI

Ibroxim Mamasodiq o'g'li Mamasodiqov

Chirchiq davlat pedagogika universiteti 1-kurs magistri

Ilmiy rahbar: Obidjon Hamid o'g'li Jaynarov

Tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada kasb-hunar ta'limi muassasalarida tarixni o'rganishning ahamiyati tahlil qilinadi, tarixiy bilimlarning ahamiyati va ularning kasbiy ko'nikmalarni shakllantirishdagi roli ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: tarix ma'nosi, professional, ijtimoiy ehtiyoj, kasb-hunar ta'limi.

KIRISH

Talabalar muntazam ravishda nima uchun tarixni o'rganish kerakligi va tarixiy bilimlar qanday ekanligi haqida savollar berishadi. Zamonaviy faktlar shundan iboratki, XXI asrda shaxs doimiy ravishda ishlab chiqilgan eng yangi texnologiyalardan foydalanish uchun zarur bo'lgan barcha bilimlarga ega bo'lishi kerak. Yuqori malakali mutaxassis bo'lishi kerak. Intellektual, ya'ni ma'naviy boy, ko'p jihatdan yaxshi rivojlangan, tizimli ravishda ta'lim olgan va o'z ustida ishlagan insongina omadga erishishi mumkin. Faqat ko'p o'rgangan kishi yuqori professional mahorat va ko'nikmaga ega bo'la oladi. Bundan tashqari, XXI asr boshidan boshlab o'rta ta'lim muassasalarida madaniyatli odamlarni tarbiyalash zarurati tendensiyasi rivojlanib keng tarqalmoqda.

MAVZUNING DOLZARBLIGI VA HOZIRGI HOLATI

Tarix fanini o'rganishning maqsadi, o'quvchilarning tarixiy ong va dunyoqarashni shakllantirish, o'zlikni anglash, ma'naviy bo'shliqqa yo'l qo'ymaslikdir. Bu, millat taqdiri va umuminsoniy qadriyatlarga hurmat hissini shakllantirish va rivojlantirish uchun juda muhimdir. Mazkur maqolada belgilangan yaratish va tartibot, ta'lim jarayonini innovatsion texnologiyalardan foydalanishni talab qiladi va bu o'quvchilarning global fikrlash va erkin fikr ko'rsatishga o'rgatilishi maqsadida amalga oshiriladi. Tarix nimani anglatadi va nima uchun uni ikkinchi darajali professional sharoitlarda o'rganish kerak degan savol kasb hunar maktablarida muhim savollardan biri hisoblanadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Ushbu maqola umumiy qabul qilingan tarixiy metodlar- tarixiylik, ketma-ketlik, xolislik, qiyosiy-mantiqiy tahlil qilish, solishtirish kabi tamoyillarga asosan yoritilgan.

O‘zbekiston da professional ta’lim muassasalarida tarix fanini o‘qitish xususan yangi uslub va yangiliklarni qo‘llashga oid yaratilgan manbalar va ilimiy tadqiqotlar bir qancha bo‘lib quyidagilarni misol qilishimiz mumkin.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Buyuk tarixchi V.O.as Klyuchevskiy tomonidan aytilgan, tarix ikki ma’noga ega: vaqtdagi harakat, jarayon; jarayon haqidagi bilim [1]. Tarix - bu aniq jarayon va biz uni tartibli ravishda o‘rganamiz va bilamiz, shuning uchun hamma narsa vaqt orqali o‘tadi hamda uning o‘z hikoyasi borligi ma’lum bo‘ladi. Xo‘sh, nega biz bu jarayon haqida bilib olamiz kerak? Nega bizga bu kabi tarixiy axborot kerak? Javob esa juda oddiy – tushunish va bu orqali tafakkur olamimizni kengaytirish, biz kimmiz, nima uchun yashaymiz, mavjudligimizning sababi nima kabi savollarga hamin qadar javob topamiz. N. M. Karamzin aytganidek, tarix xalqlarning muqaddas kitobidir: haqiqiy, zarur; ularning mavjudligi va faoliyati bir xildir; vahiy va qoidalar lavhasi; ajdodlarning kelajak avlodlarga ahdi; hozirgi zamoni bilan taqqoslash orqali tushuntirish kelajakka misoldir[2]. tarixiy ong ijtimoiy ong shakli bo‘lib, jamiyat tomonidan o‘zining kelib chiqishi va zamondagi o‘rni, o‘tmishi, bugungi kuni va kelajagi o‘rtasidagi aloqadorlikning anglanishi, ijtimoiy voqealarning obyektiv idrok etilishidir [3]; tarixiy ong “ilgari sodir bo‘lgan tarixiy voqealarni o‘zida aks ettirgan turli-tuman manbalar, ashyolar avloddan avlodga meros sifatida o‘tib, tariximiz, madaniyatimizning uzluksizligini ta’minlaydi; ilm-fanda tarixiy ong deganda odatda ijtimoiy guruhlar. sinflar, xalqlar, millatlarda o‘zining kelib chiqishi, o‘z tarixidagi muhim voqealar va o‘tmishdagi buyuk arboblarning haqida, o‘z tarixining boshqa kishilik jamoalari va umuman bashariyat hamjamiyati tarixi bilan nisbati haqidagi qarashlar, an’analar, udumlar, odatlar, konsepsiyalar mujassami tushuniladi” [4]; tarixiy ong - o‘tmishni uning umuman jamiyatga, xususan turli ijtimoiy-demografik, ijtimoiy-professional, etnoijtimoiy, etnokonfessional guruhlarga, shuningdek alohida individlarga xos bo‘lgan butun rang-barangligini hisobga olgan holda baholash hamdir. Tarixiy ong jamiyat, uning ijtimoiy guruhlari va individlarning o‘z o‘tmishi hamda butun insoniyat o‘tmishi haqidagi tasavvurlari yig‘indisidir. Tarixiy ongda o‘tmish, bugun va kelajak uyg‘unlikda in’ikos etadi [5]. Tarix ijtimoiy ehtiyojlardan kelib chiqadigan bir qator ahamiyatli funksiyalarni bajaradi:

-Birinchidan, shaxsni jamoalar yoki millatlarni a’zosi sifatida tavsiflovchi milliy o‘ziga xoslikni shakllantirish.

-Ikkinchidan, jamiyat rivojlanishini bashorat qilish, tarixiy ma'lumotlarsiz bu mumkin emas.

-Uchinchidan, yosh avlodni shakllantirishdan iborat bo'lgan ta'lim funksiyasi xulq-atvor va faoliyat namunalarini o'z ichiga olgan tarixiy materiallardan foydalanish orqali ijtimoiy normalar haqidagi g'oyalar ushbu fan yosh avlodda fuqarolik madaniyatini shakllantirishga qaratilgan.

Iqtisodiyot yo'nalishlari talabalari uchun tarixni o'rganish insoniyat jamiyati evolyutsiyasining barcha bosqichlarida iqtisodiy nazariyalarning paydo bo'lishi, rivojlanishi va o'zgarishi jarayonini tushunish uchun zarurdir. Iqtisodiy mutaxassislik yo'nalishlari talabalari tanqidiy tahlil va taqqoslash ko'nikmalarini rivojlantiradilar o'tmish va zamonaviylikning iqtisodiy nazariyalari, bu hozirgi davrda o'sish va rivojlanishning iqtisodiy voqeliklarini chuqurroq tushunishni ta'minlaydi. Nima uchun texnik mutaxassislar yo'nalishlari tarixni o'rganishlari kerakligi haqidagi savolni tobora ko'proq eshitishingiz mumkin. Hozirgi vaqtda muhandislik loyiha faoliyati bilan bog'liq innovatsiyalarni ishlab chiqarish bilan [6] va biz yashayotgan yangi haqiqalarni yaratish bilan mashg'ul hisoblanadi. Oldingi bosqichlarda innovatsion texnologiyalar hech qachon jamiyat taraqqiyotidan tashqarida paydo bo'lmas edi. Tarixiy bilimlar innovatsion rivojlanish mexanizmini aniq ochib beradi. Ular zamonaviylikning "dizayni" bilan bog'liq mutaxassisliklar uchun muhimdir. Tarixiy bilimlarning roli o'quvchilarda tanqidiy fikrlashni shakllantirishdan iborat, gumanitar mutaxassisliklar uchun zarur bo'lgan. Bundan tashqari, gumanitar ta'limning asosini tashkil etuvchi kommunikativ kompetensiyalar, ko'nikmalar, munozaralar, ommaviy nutq va mulk tarixiy materiallar asosida turli xil yozuvlar orqali yaratilgan [7].

Hamma narsaning boshlanishi bor, shuning uchun kasb-hunar ta'limi muassasalarida tarixni o'rganish shakllanishning muhim tarkibiy qismidir. Kelajakdagi kasb va bu dunyo hayoti haqida yahlit bilim berish. Umuman olganda o'smirlarda bevosita boshlanadigan zamonaviy hayot haqiqatlariga duch kelish ushbu fanning maqsadidir. Shuningdek talabalarda rivojlanishning har tomonlama g'oyasini yaratishdir. Tarix yoshlarga yordam beradi avlodga o'z madaniyati va an'analarini o'zlashtirish, davlatning yaxlitligiga integratsiyani rag'batlantiradi. O'zi isiqomat qilayotgan mamlakat fuqarosi sifatida shaxsni shakllantirishga imkon beradi. Kasb - hunar maktablari o'quchi - talabalarining milliy tarixiy ongga, dunyoqarashga ehtiyoji albatta yoshga qarab belgilanadi. Yosh avlodning milliy o'zini namoyon qilishi va jamiyatga ijobiy ta'sir qilishi mumkin. Bundan tashqari, tarix vatanparvarlik tarbiyasiga qaratilgan fan bo'lib, hozirda yosh avlodda mavjud vatanga muhabbat tuyg'usini yaratish va rivojlanishiga hissa qo'shadi.

Hozir tarix o'qituvchilari oldida vaqt talab etuvchi qiyin vazifalardan biri bu - haqiqatni ko'rsatishdir. Tarixning barcha murakkabliklarini, uning barcha qarama-qarshiliklari bilan ya'ni, yorug'lik va qorong'u jihatlarini ko'rsatgan holda ayni paytda betaraflikni saqlashi muhimdir. Ushbu yondashuv talabalarning shaxsiy ma'lumotlarini shakllantirishga yordam beradi va o'z navbatida zamonaviy voqealarni ko'rish unga munosib baho berishga imkon beradi. Italiyalik Viko hikoyasining roli, maqsadi va ma'nosi XVII asrda quyidagicha ta'riflagan: "Tarixning fan sifatida vazifasi xalqlarga hamma boshdan kechirishga mahkum bo'lgan vaziyatlarni tasvirlash va tavsiflashdir". Tarix ularni nasihat sifatida eslatib o'tadi va kelajak avlodlarga tarix qanday natijalarga erishish mumkinligini o'rgatadi. Huddi shu tarixiy voqealardan, masalan, davlatdagi hokimiyatning o'zgarishi, urush kabilar. Hozirda o'qituvchilar yelkasida tarixdan tashqari, boshqa gumanitar fanlar ham XXI asr yoshlarining muammolari yukini ko'taradi: vatanparvarlikning yo'qligi, jamoaviy javobgarlikning yo'qligi, xudbinlikka o'xshash individualizm, tolerantlikning yo'qligi, keksa avlodlarga hurmatsizlik bularning barchasi zamonaviylikning zararli hodisalaridir. Jamiyatni zaif qiladigan narsa muammolar yuzaga kelganda birlikni yo'q bo'lishidir. Yuqoridagilarni umumlashtirib, biz tarix savodli odamning tarbiyasi degan xulosaga kelishimiz mumkin, O'z mamlakatining tarixini har bir inson bilishi juda muhimdir. Siz o'zingiz bilmagan joyda yashay olmaysiz, Kim bizdan oldin yashasa, o'tgan avlodning yutuqlarini bila oladi, chunki u o'tmishni bilgani tufayli yashayapti. Bu bizga yanada rivojlanishimizga yordam beradigan merosdir aslida. Yosh avlodni tarixiy bilim va ko'nikmalarini rivolantirish juda muhimdir.

XULOSA

Xulosa o'rnida professionl ta'lim muassasalarida tarixni o'rganishdan maqsad sanalar, faktlar, shaxslarni o'rganish emas, balki birinchi navbatda turli ko'nikma va qobiliyatlarni shakllantirish, odamni butun jamiyat haqida muhim narsalar haqida fikrlash qobiliyatini shakllantirishdir. Insoniyat taraqqiyoti haqida umumiy tasavvurga ega bo'lish bu murakkablik va mavhumlikni tushunishga yordam beradi. Tarixiy bilimlarni olish jarayoni muhimdir. Tarixni o'qish nafaqat o'z mamlakatining tarixi haqida bilimga ega bo'lishga yordam beradi. Balki insonga hayotda kelajakda kerak bo'ladigan foydali ko'nikmalar pul topish, o'z o'rniga ega bo'lish va muvaffaqiyatga erishish uchun ham foydalidir.

REFERENCES

1. 5. Semenkov T. G. Iqtisodiy ta'limda tarixning o'rnini // Tarixning dolzarb masalalari va siyosatshunoslik. 2012. № 21-1. 74-80-betlar.

2. Kradetskaya S. V., Rafalyuk O. E. Haqiqatni loyihalash: tarixning texnikadagi oʻrni universitet (muammoni shakllantirish uchun) // fan va taʼlimning zamonaviy muammolari. 2016. № 3. 273-bet.
3. Klyuchevskiy V. O. Rossiya tarixi kursi, Klyuchevskiy V. O. soch. 8-jildda T. I. M: fikr, 1987. 433-sahifa.
4. Abdujallanova D. Tarixiy ong va tarixiy xotira. // Falsafa va huquq. –T.,2004. № 2 -83-85-betlar
5. Abdullayev R. Tarixiy ong va Oʻzbekiston ning zamonaviy tarix fani. // Tarix va oʻzlikni anglash II: Oʻzbekiston va Germaniya XX asrda. –T, 2007-yil,6-12-betlar
6. Raxmonov R., Fayziyev F. Yoshlar dunyoqarashi shakllanishida tarixiy ong va tarixiy xotira. –T.: “Oʻzbekiston ”, 2008-yil, 12-bet
7. Bezborodov A. B., Korchinskiy A. V., Pavlenko O. V., Shkarenkov P. P. Tarixiy bilim va kasbiy gumanitar taʼlim // Vest-nik RGSU. 2017. (4/2). 290-299-betlar.

